

53 המקדש במלאכות בזנה וסותר, שיש בהן חיוב כרת, ומכל מקום
 54 מעמא שהן אסורות אינו אלא משום דכתב רחמנא את שבתתי
 55 תשמרו וגו', הא לאו הכי היה דחי עשה של בנין בית המקדש את
 56 לאו של שבת שיש בה כרת. ולפי זה מוכח מכאן ששאר עשין
 57 דוחים אף לאו שיש בו כרת, ועל כן לולי 'עליה' אף אחות אשה
 58 היתה מתייבמת.
 59 דוחה הגמרא: לא בא הכתוב לאסור בנין בית המקדש בשבת
 60 במלאכות שיש בהן כרת, אלא בא לאסור לאו דמחמר לצורך בנין
 61 בית המקדש בשבת, שהוא לאו שאין בו כרת. אבל מלאכה שיש
 62 בה כרת לא הוצרך הכתוב למעט, שכן לאו שיש בו כרת לעולם
 63 אינו נדחה מפני עשה.
 64 תמזה הגמרא על דחייה זו: וכי יתכן שאפילו הכי שאין בלאו זה
 65 כרת לא דחי אותו העשה של בנין בית המקדש. והרי לפי זה יקשה,
 66 אלא הא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה, הרי יש לנו ליגמר
 67 ו-ללמוד מ'מחמא' – מבנין בית המקדש שאינו דוחה לאו של מחמר
 68 דאף בכל מקום לא דחי עשה את לא תעשה. וכי תימא שאין
 69 ללמוד ממנו לשאר לאוין משום דשאני לאוין דשבת דחמירי, והא
 70 תנא בעלמא קאי – הרי מצינו לתנא שלמד שאר לאוים מאיסור
 71 שבת, ולא קא פריף על לימוד זה 'שאני לאו' דשבת דחמירי.
 72 דתניא, יכול אמר לו אביו לבנו שהוא כהן, הימא בבית הקברות
 73 להשיב לי אבידתי, או שאמר לו אביו התעסק בכבודי ואל תחזיר
 74 את האבידה שמצאת, יכול ישמע לו, תלמוד לומר לומר איש אמו ואביו
 75 תיראו וגו' ואת שבתתי תשמרו אני ה', יכולכם תיבכים בכבודי, ואין
 76 לעבור על הלאו של שבת בשביל כיבוד אב, והוא הדין לטומאת
 77 מת והתעלמות מאבידה.
 78 שוב מקשה הגמרא: הלא אין ללמוד ממה שהוצרך הכתוב לאסור
 79 בנין בית המקדש בשבת שעשה של יבום דוחה אף לאו שיש בו
 80 כרת, אלא יש לדחות ראייה זו משום דאיכא למיפרך, מה להנהיג
 81 מלאכות שבת, שמן הראוי שידחו מפני מצות בנין המקדש, שכן
 82 דחיית הלאו היא הפשר המצוה של בנין הבית ואי אפשר לקיימו
 83 באופן אחר, ולכן היתה התורה צריכה למעט ולומר שבנין בית
 84 המקדש אינו דוחה שבת. אבל ביבום אין עבירת הלאו הכשרו
 85 היחיד של העשה, שכן בידו לחלוץ.
 86 מתרצת הגמרא: הלא מה שהפך מצוה שיש במלאכת בנין בית
 87 המקדש אינו דוחה שבת תיפוק ל' מ'תהא – אפשר ללמוד ממצות
 88 כיבוד אב שאינה דוחה מלאכת שבת אף שהיא הכשר מצוה. ואין
 89 לומר שבא הכתוב 'ומקדשי תיראו' ללמדנו ששאר לאוין שיש
 90 בהן כרת נדחים מפני עשה במקום שהדחייה היא הכשר המצוה,
 91 שהרי גם דבר זה כבר נלמד ממה שהוצרך הכתוב לאסור מלאכות
 92 שבת בכיבוד אב. אלא בהכרח ש'מקדשי תיראו' בא ללמדנו
 93 שבכל התורה עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת אף במקום
 94 שהדחייה אינה הכשר המצוה, ועל כן נצרך העליה ללמדנו
 95 שאין יבום דוחה במקום אחות אשה.
 96 דוחה הגמרא: לעולם אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בכל
 97 התורה, ואין הכי נמי שלא בא כתוב זה ללמדנו דיני דחייה, ונאם
 98 כן את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו למה לי, מיבעי ליה
 99 לכתבנא, שיש להקיש מורא מקדש לשמירת שבת ולהשוותם
 100 בכמה עניינים. שכן שנינו בברייתא, יכול יתירא אדם ממקדש
 101 לעשותו אלהות, תלמוד לומר את שבתתי תשמרו (ואת) [ו]מקדשי
 102 תיראו, נאמרה שמירה בשבת, ונאמרה בסמוך לה מצות מורא
 103 ממקדש, מה שמירה האמורה בשבת

1 אלא שלא יעבור על לאו דמחמר, והיינו אם ציווהו אביו להנהיג
 2 עבורו בשבת בהמה העושה מלאכה. ומאחר שאין כרת על לאו
 3 זה, על כן הוצרך הכתוב ללמדנו שלא יידחה איסור זה מפני עשה
 4 של כיבוד אב. אבל בלאו שיש בו כרת אכן אין צורך במיעוט
 5 האמור, שכן אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת בכל התורה.
 6 ואם כן חוזרת הקושיא למקומה, למה צריך למעט מ'עליה' שאין
 7 יבום דוחה איסור אחות אשה.
 8 תמזה הגמרא על הדחייה האמורה: וכי יתכן שאף שאין בלאו של
 9 מחמר כרת אפילו הכי לא דחי אותו העשה של כיבוד אב. הלא
 10 אם כן יקשה, אלא הא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה ממה
 11 שהתירה התורה כלאים בציצית, הרי אדרבה ליגמר ו-יש ללמוד
 12 מ'מחמא' – ממצות כיבוד אב שאינה דוחה לאו דמחמר, דאף בכל
 13 התורה לא לדיחי עשה לא תעשה. אלא בהכרח שלא בא הכתוב
 14 למעט אלא לאו שיש בו כרת.
 15 מחזקת הגמרא את דבריה: וכי תימא שאין ללמוד מלאו דמחמר
 16 שאינו נדחה מפני כיבוד אב לשאר לאוים משום דשאני לאוין
 17 דשבת דחמירי, אבל שאר לאוים אכן נדחים מפני עשה, והרי אי
 18 אפשר לומר כן, דהא תנא בעלמא קאי – שהרי התנא למד
 19 מאיסורי שבת גם לשאר איסורים שאינם נדחים מפני כיבוד אב
 20 ואם, ולא קפריף על לימוד זה כפיכרא האמורה 'שאני לאו' דשבת
 21 דחמירי. דתניא, יכול אמר לו אביו לבנו הכהן הימא ותכנס לבית
 22 הקברות כדי להשיב לי את אבידתי, או שאמר לו אביו התעסק
 23 בכבודי ואל תחזיר את האבידה שמצאת, יכול ישמע לו ו-לאביו
 24 ויעבור על הלאו שנאמר בכהנים (ויקרא כא א) 'לנפש לא ישמא
 25 בעמיו', או על הלאו שנאמר באבידה (דברים כב א) 'לא תוכל
 26 להתעלם, תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי
 27 תשמרו אני ה', ללמד שבכולכם תיבין בכבודי, ואין איסור שבת
 28 נדחה מפני כיבוד אב. ומכאן שאף איסור טומאת כהנים למתים
 29 והתעלמות מאבידה אינם נדחים מפני עשה זה. הרי שאין לחלק
 30 בין איסורי שבת לכל הלאוין שבתורה, ואם כן אי אפשר להעמיד
 31 את הכתוב האמור בלאו של מחמר, שהרי לפי זה יש ללמוד ממנו
 32 לכל הלאוין שבתורה שאינם נדחים מפני עשה. אלא בהכרח
 33 הכתוב מדבר במלאכות שבת שיש בהן כרת, ואם כן יש להוכיח
 34 ממנו ששאר עשין דוחים אף לא תעשה שיש בו כרת.
 35 הגמרא דוחה תירוצו זה: אלא אף אם מדובר במלאכה שיש בה
 36 כרת, עדיין יקשה מדוע צריך לאסור אחות אשה ביבום מ'עליה',
 37 הלא גם בלא מיעוט זה אין ראייה להתירה ממה שהוצרך הכתוב
 38 להשמיענו שכיבוד אב אינו דוחה איסור כרת של מלאכות שבת,
 39 משום דאיכא למיפרך על ראייה זו, מה להנהיג – למלאכות שחטיה
 40 ובישול בשבת שלולי המיעוט היה איסורן נדחה מפני כיבוד אב,
 41 שכן דחיית הלאו היא הפשר המצוה של כיבוד אב והיא הכשר
 42 קיומו של עשה זה, לפי שאי אפשר לקיימו מבלי לעבור על הלאו.
 43 אבל ביבום שאין דחיית איסור אחות אשה הכשרו היחיד של
 44 העשה, שהרי יכול היבם לחלוץ לה ולא לייבמה, אין לו לאיסור
 45 להדחות מפני מצות יבום.
 46 הגמרא מביאה מקור אחר לכך שעשה דוחה לא תעשה שיש בו
 47 כרת: אלא לולי 'עליה' פלגא דעתך אמינא דתיתי ו-שילמדו עשה
 48 של יבום שהוא דוחה איסור כרת של אחות אשה מ'בנין בית
 49 המקדש. דתניא, יכול יהא בנין בית המקדש שהוא מצות עשה דוחה
 50 שבת ויבנהו אפילו בשבת, תלמוד לומר, (ויקרא יט ל) 'את שבתתי
 51 תשמרו ומקדשי תיראו אני ה', ללמד שבכולכם – אתם והמקדש
 52 תיבין בכבודי. מאי לאו ו-האם לאו באה התורה לאסור את בנין

כל העניינים הבלתי רצויים מתהפכים לטוב, ו"ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר", וכהסיוס וחותרם שתיקנו בנוסח ההבדלה: "כן תהיה לנו".

משיחת חג הפורים, ה'תשכ"ז

55 הגמרא מביאה את תשובת הבריייתא על שאלה זו: משום רבי
 56 ישמעאל אמר תלמיד אחד, כתבה התורה בכל מושבותיכם, לפי
 57 שפאמר (דברים כא כב) 'וכי יהיה באיש המא משפט מות והומת',
 58 ומצות עשה היא להמית את מחוייבי המיתה, שומע אני שימיתו
 59 בית הדין את המחוייב מיתה בין פחול בין פשקת, ויבא עשה של
 60 מיתת בית דין וידחה את איסור שבת, ומה אני מקיים את מה
 61 שנאמר (שמות לא יד) 'מחלליה מות יומת', בשאר מלאכות הוין
 62 ממלאכה שהיא לצורך מיתת בית דין.
 63 שואלת הבריייתא: הלא מסברא יש לומר להיפך, או אינו אלא אף
 64 ללא 'מושבותיכם' יש לאסור בשבת אפילו מיתת בית דין, ומה אני
 65 מקיים 'הומת' האמור בהרוגי בית דין, דווקא פחול ולא פשקת.
 66 משיבה הבריייתא: מסברא יש לנו לומר או אינו אלא אפילו פשקת
 67 להרוג את חייבי מיתת בית דין. לפיכך תלמוד לומר בשבת לא
 68 תבערו אש בכל מושבותיכם, וכן להלן במיתת בית דין של רוצח הוא
 69 אומר (במדבר לה כט) 'והיו אלה לכם לחקת משפט לדתיכם בכל
 70 מושבותיכם'. ולמדנו בגזירה שוה, מה 'מושבות' האמורים להלן
 71 ברצוח, כמיתת בית דין הכתוב מדבר, אף 'מושבות' האמורים כאן
 72 בהבערה בשבת, בהבערה שהיא לצורך מיתת בית דין הכתוב
 73 מדבר, וכגון במחוייבי שריפה, שלצורך שריפתם היו מבעירים אש
 74 ומתייכים חתיכת עופרת, ושופכים את העופרת לתוך גרום. ועל
 75 הבערה זו אמר רחמנא 'לא תבערו' אש לצורך זה בשבת.
 76 מסיקה הגמרא את תירוצה: מאי לאו בריייתא זו בשיטת רבי נתן
 77 היא, דאמר הבערה שנכתבה בפני עצמה לחלק יצתה, ולא למעטה
 78 מכרת וסקילה. ומכל מקום טעמא שאין שריפת בת כהן שזינתה
 79 דוחה שבת אינו אלא משום דכתב רחמנא 'לא תבערו', הא לאו הכי
 80 היה דחי העשה של מיתת בית דין את הלאו של הבערה בשבת,
 81 ואף על פי שיש בו כרת. ומכאן שבכל התורה עשה דוחה לא
 82 תעשה שיש בו כרת, ועל כן נצרך 'עליה' לאסור אחות אשה
 83 ביבום.
 84 דוחה הגמרא: לא נשנתה בריייתא זו בשיטת רבי נתן הסובר שיש
 85 בהבערה כרת, אלא בשיטת רבי יוסי הסובר שאין בהבערה בשבת
 86 אלא לאו בלבד ולא כרת וסקילה. ועל כן הוצרך הכתוב לאסור
 87 הבערה לצורך מיתת בית דין, ואף שבכל התורה עשה דוחה לא
 88 תעשה, אין עשה זה דוחה לאו של שבת אף כשאין בו כרת.
 89 מקשה הגמרא על דחייה זו: ותייתי נמי – לו יהי כדבריהך שרבי יוסי
 90 היא, מכל מקום אמר דאמר – עד כאן לא אמר רבי יוסי בהעברה
 91 ללא יצתה ולא לכרת אלא בהעברה גרידא, אבל בבישול יש
 92 חיוב כרת לדברי הכל, והרי בהעברה דכית דין בישול פתילה של
 93 עופרת הוא, שמבעירים אש תחת העופרת כדי להתיכה ולשופכה
 94 בעודה רותחת לתוך פי הנידון, והרי אמר רב ששית, המבשל
 95 פתילה של עופרת בישול גמור הוא, כי מה לי בישול פתילה, ומה
 96 לי בישול סמנין של צבע, שאסור משום בישול, שכן היו מבשלים
 97 סממנים למלאכת המשכן, וכשם שבישול סממנים אסור, כך גם
 98 בישול פתילה אסור. נמצא שלולא מיעוט התורה היה נדחה אף
 99 איסור בישול שיש בו כרת מפני עשה של שריפה בבית דין, ושוב
 100 יש להוכיח מכאן לכל התורה, שעשה דוחה לא תעשה שיש בו
 101 כרת.
 102 דוחה הגמרא: אמר רב שימי בר אשי, האי תנא דבי רבי ישמעאל
 103 לא הוצרך למושבותיכם משום שהוא סובר דאית עשה ודחי לא
 104 תעשה אף שיש בו כרת, אלא משום דלולי גזירה שוה זו היה מיייתי
 105 – מרבה שריפת בת כהן בשבת מקל וחומר. והכי קאמר, מה אני
 106 מקיים מחלליה מות יומת, בשאר מלאכות הוין מיתת בית דין,
 107 אבל מיתת בית דין דחיא – דוחה מקל וחומר מעבודה.

1 לא משקת עצמה אתה מתניירא, שהרי לא נאמר בה מורא, אלא
 2 מתיירא אתה ממי שהוהיר על השקת, אף מורא האמורה במקדש,
 3 לא במקדש עצמו אתה מתניירא לעשותו לך אלהות, אלא מתיירא
 4 אתה ממי שהוהיר על המקדש בלבד.
 5 מפרשת הבריייתא: ואי זו היא מורא מקדש שעליו צייתה התורה,
 6 לא יבנס אדם בחר הפית, במקלו שבידו, או כמנעלו על רגלו, או
 7 כפונדלו – חגור חלול שעל מתניו שנותן בו את מעותיו, וכן לא
 8 יכנס שם כאבק שעל גבי רגליו. וכן לא יעשנו להר הבית קפנדריא
 9 – קיצור דרך, שלא יכנס בפתח אחד ויצא מפתח אחר שלא לשם
 10 עבודה, אלא לשם צרכיו שלו. וכן ריקקה אסורה בהר הבית מקל
 11 וחומר מלבוש שק, שנאמר בו (אסתר ד א) 'כי אין לבוא אל שער
 12 המקדש בלבוש שק'. מה שק שאינו מאוס, אין ראוי לבוא עמו אפילו
 13 לפני מלך בשר ודם, ריקקה שהיא מאוסה כל שכן שאין לעשותה
 14 בהר הבית לפני מלך מלכי המלכים.
 15 הבריייתא דורשת דין נוסף מהיקש מורא מקדש לשמירת שבת:
 16 ואין לי שיהיו כל אלו אסורים, אלא בזמן שביית המקדש קיים. אבל
 17 בזמן שאין בית המקדש קיים, מניין שאסורים כל אלו במקום
 18 המקדש. תלמוד לומר, 'את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו'. מה
 19 שמיירה האמורה פשקת, לעולם אנו מצווים עליה ואף אחר חורבן
 20 הבית, אף מורא האמורה במקדש, לעולם אנו מצווים עליו ואף
 21 לאחר חורבנו.
 22 הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא מדוע צריך את העליה למעט
 23 אשת אח מיבום, ומביאה מקור אחר לכך שעשה דוחה לא תעשה
 24 שיש בו כרת: אלא סלקא דעתך אמינא, תיתי – שילמדו] יבום שהוא
 25 דוחה איסור כרת מהבערה של פתילת העופרת לשריפת
 26 המחוייבים שריפה. שמכך שהוצרך הכתוב למעטה שאינה דוחה
 27 שבת, יש ללמוד ששאר האלוין שיש בהם כרת נדחים מפני העשה
 28 של קיום מצות חייבי מיתת בית דין.
 29 הגמרא מביאה את המקור לכך שעונש שריפה אינו דוחה שבת:
 30 דתנא רבי ישמעאל, נאמר (שמות לה א) 'לא תבערו אש בכל
 31 מושבותיכם ביום השקת'. מה תלמוד לומר כתוב זה.
 32 הגמרא סברה בתחילה שכונת הבריייתא לשאול למה נאמר כתוב
 33 זה, הלא כבר נאמר בשבת (שמות כ ט) 'לא תעשה כל מלאכה',
 34 ובכלל זה גם איסור הבערה. ועל כן הפסיקה באמצע דבריה
 35 והקשתה: אין שאלה הבריייתא מה תלמוד לומר, והלא כבר
 36 פירשוהו תנאים. אי לשיטת רבי יוסי, הלא נכתב איסור ההבערה
 37 בפני עצמו כדי להעמידו בלאו בלבד שאין בו כרת וחטאת. ואי
 38 לשיטת רבי נתן, הלא נכתב איסור ההבערה בפני עצמו כדי לחלק
 39 כל מלאכות שבת זו מזו, ולחייב חטאת על כל אחת מהן בפני
 40 עצמה. דתנא, בהעברה ללא יצתה – כדי להוציא את מלאכת
 41 הבערה מכלל כל המלאכות ולומר שאין בה כרת וסקילה כשאר
 42 מלאכות, אלא לאו בלבד, דברי רבי יוסי. רבי נתן אומר, הבערה
 43 נכתבה בפני עצמה כדי לחלק את כל המלאכות זו מזו, ולומר
 44 שהעושה בשבת כמה מלאכות בהעלם אחד [שלא נודע לו בין
 45 מלאכה אחת לחברתה שמלאכות אלו אסורות] חייב חטאת על
 46 כל מלאכה ומלאכה בפני עצמה, ואף שכולן כלולות בלאו אחד
 47 של 'לא תעשה כל מלאכה'. ואמר רבא בביאור דברי הבריייתא,
 48 שאין כוונתה לשאול מה הצורך בעצם הכתוב האמור, אלא התנא
 49 רק על לשון 'מושבות' [בכל מושבותיכם] בלבד קא קשיא ליה,
 50 'מושבות' מה תלמוד לומר – למה הוצרך הכתוב לרבות איסור
 51 הבערה בכל מקום שאדם יושבים בו ואפילו בחוצה לארץ, מקרי
 52 – [הלא] שקת חובת הגוף היא, ואינה תלויה בקרקע, וכלל הוא
 53 שחובת הגוף נותנת בין פארין בין פארין בין פארין. ואם כן 'מושבות'
 54 דכתב רחמנא בשבת למה לי.

בטוח הדבר ש"ריווח והצלחה יעמוד ליהודים", וסוף-כל-סוף בטוח הדבר ש"ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר".

משיחת חג הפורים, ה'תשכ"ז